

25.59x34.41	1	עמוד 21	טופהשבוע - מעריב	09/06/2023	86413442-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

פרופ' אריה אלדד



הקונגרס הציוני הראשון בבזל. גייסו את המשיחיות כדי לתדלק את המנוע הציוני. תשאלו: תיקונים של הרצל לכללי הקונגרס צילומים: הארכיון הציוני

הציונות היא משיחית

מי שיקרא את מה שכתבו הרצל, בן-גוריון והרבנים קלישר ואלקלעי, יבין כמוהם כי בלי משיחיות - אין ציונות

לא היו היהודים כותבים וקוראים ומתפללים חולמים בעברית בכל שנות גלותם. הציונות נסמכה על הגאולה המובטחת בספרי הנביאים, כמו על התנ"ך, כמקור זכותנו על הארץ, ובה בשעה הוכיחה את אמיתות הנבואות בהגשמת שיבת ציון. אבל קברניטי הציונות ועסקניה לא יצקו את "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח" היישר אל תוך קופת קק"ל. כדי שכיסופי הגאולה האמוניים ייכנסו בחריץ הצר, היה עליהם להפוך את המשיחיות הדתית לחילונית. הציונות שלהם הייתה באמת "משיחיות חילונית", ואל ירתיע אתכם המושג. הוגי דעות חשובים (ובהם פרופ' אליעזר שביד ופרופ' יעקב טלמון) ראו בתנועות אידיאולוגיות שונות, כמו הקומוניזם למשל, תנועות משיחיות במהותן, בשאיפתן לתקן את העולם.

ולכן יפה כתב ד"ר אסף הראל ("הארץ", 5 בספטמבר 2021): "כולנו משיחיים. כולנו, כלומר כל היהודים המתגוררים במרחב הישראלי-הפלסטיני, משני צדי הקו הירוק, רתמים וחילונים, ימין ושמאל. כולנו משיחיים כי כולנו מגשימים בעצם קיומנו כאן איחוד פוליטי ששינה את פני היהדות, בין שאיפה רוחנית עתיקה לגאולה, לבין מקום תשוקתה ומימוש. איחוד זה מבריל בין יהודי ללא-יהודי."

להתאגר, לעלות לארץ ישראל וליישב אותה - ושמעשים אלו יהיו צעד ראשון וחשוב בדרך לגאולה "המשיחית". בכך הם היו הגשר בין המשיחיות "הדתית" לציונות המדינית. מחולל הציונות הרצל לא היה אדם דתי, ואת השכלתו לא ינק מארון הספרים היהודי. אבל הוא ידע היסטוריה והכיר את נתיב הרדיפות והסבל של עמו. הוא גם הכיר את ההיסטוריה של התנועות הלאומיות באירופה. ואם הייתה תקווה ליהודים ששוויון הזכויות המוענק להם במרכז ומערב אירופה יביא לקצה של האנטישמיות - הנה האמנציפציה הזאת דווקא הולידה את האנטישמיות המודרנית. זו אומנם לא השתמשה בטיעונים הדתיים של הכנסיות הנוצריות, אבל ינקה את שנאת ישראל מהן והצטיידה, ברוח המודרנה, בטיעונים "מדעיים" "גזעיים" או חברתיים-כלכליים כדי להעצים את שנאת ישראל.

כישלון האמנציפציה מזה והאנטישמיות המודרנית כמערב אירופה עם הפוגרומים במזרח מזה הוכילו את הרצל אל הציונות המדינית. ואף שהרעיון המשיחי לא היה הכוח המניע שלו, מבלי משים אולי יצק את כיסופי הגאולה הדתיים - אלו שהעניקו תקווה ליהודים באפלת הרדיפות - אל תוך כלים מעשיים, מדיניים, "רציונליים". אף שרבים ראו בו מטורף והוזה, יהודים אחרים ראו בו משיח מודרני. עוד בחייו הבין הרצל כי בלי הכוח המניע של כיסופי הגאולה אין תקומה לציונות. וכך הוא הציב בספרו "אלטנוילנד" את בית המקדש בירושלים.

אתם משיחיים, אבל אתם לא בוגדים. אתם האחים שלנו, ואנחנו לא ננהג כמוכם. אתם ניצחתם. כל הכבוד. אנחנו המחנה הדמוקרטי. עכשיו, תשלטו". ואף שהוא טוען שאינו מייחס את התואר הזה לימין החילוני - הוא ארו את כל מפלגות הקואליציה בעטיפה אחת: "משיחיים". הניגוד המוצג הוא לפיכך בין "המחנה הדמוקרטי" או "הציונות השפויה", "הרציונלית" ובין "המשיחיות". ואני טוען כי כל מי שאומר כך אינו מבין, מתעלם או מסלף את משמעות המונח "משיחיות" ואת היותה מרכיב יסודי בציונות.

הרעיון המשיחי בישראל, בהגדרתו הפשטנית של פרופ' גרשם שלום, מורכב משני יסודות: חוזה הגלות וחזון שיבת עם ישראל מהגלות. יסודותיו בתנ"ך ונרדכיו מונחים בכל הדורות של ההיסטוריה היהודית. הרמב"ם צירף את חלקו לרעיון המשיחי בסעיף האחרון מבין שלושה עשר עיקרי האמונה שלו: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה אהכה לו בכל יום שיבוא". בתוך ים הסבל, הרדיפות והמצוקות - אלו היו כיסופי הישועה הפרטית והגאולה הלאומית של העם היהודי. כך שרו גם בקרונות המוות בדרך לאושוויץ. אלא שברוב הדורות, נוסף לכיסופי הגאולה המשיחיים הללו גם צו להמתנה פסיבית לגאולה העתידה לבוא משמיים. ועם זאת - הכיסופים הללו לא היו "רוחניים" בלבד, ותמיד היו מחוברים גם למציאות החברתית וההיסטורית ומעוגנים בבסיס הלאומי שלנו. כי היהדות היא סגסוגת שאין לה מקבילות של דת ולאום.

עוד לפני בנימין זאב הרצל ויהודה לייב פינסקר, מחוללי הציונות המדינית, היו הרב צבי הירש קלישר והרב יהודה אלקלעי - רבנים אורתודוקסיים ש"אביב העמים" האירופי ותחיית התנועות הלאומיות שלה התרחשו לנגד עיניהם. הם חוללו מהפך כשטענו שאין כל סיבה לחשוב שהגאולה שכל היהודים מייחלים לה תתחיל במעשה על-טבעי. הם אמרו כי היהודים צריכים לפעול מיוזמתם -

פתח בציטוט: "ישראל היא היצירה של האמונה המשיחית... אנו זקוקים לאמונה הזאת כדי להמשיך במאבק שלנו".

התואר "משיחי" מודבק לאחרונה בתדירות גוברת והולכת לכל מי שמאמין באלוהי ישראל ומתפלל אליו, ושלוש פעמים ביום מביע בתפילותיו תקווה כי המשיח יבוא במהרה, ובית המקדש ייבנה. לתואר "משיחי" זוכה גם מי שתומך בבנימין נתניהו, או מתנחל, או תומך ברפורמה, או מתנגד למצעו הגאוה בירושלים, או רוצה לתקוף באיראן. די באחד מן המאפיינים הללו כדי לזכות את נושאו בתואר "משיחי". ואם מצב רוחו של הדובר רע - צפו לסיימת "משיחית" תכופות בליווי תארים נוספים: גזענים, פשיסטים, מטורלים.

לא רק הוגי דעות ממגדלי השן של האקדמיה, או סוקבקיטיים עילגים מירכתי השמאל הרדיקלי, מתבטאים כך. גם אנשי מרכז המחנה הפוליטי בני גנץ ויאיר לפיד למשל. ראש השב"כ לשעבר יובל דיסקין לא המתין לממשלת "ימין על מלא" וכבר לפני עשר שנים הגדיר את הצמד כ"ב (בנימין נתניהו ואהוד ברק) "משיחים": "אין לי אמון במשיחים מקיסריה ומאקירוב", אמר. וכשגנץ הצטרף לממשלת נתניהו, אמר אביגדור ליברמן שהוא הצטרף לממשלה חרדית-משיחית. ומשה (בוגי) יעלון אף העניק את התואר לכל מי שעבר בסכיבה, אפילו למוזכיר המדינה האמריקאי ג'ון קרי...

פרופ' דוד אוחנה הרבה לחקור את הרובד המשיחי בתפיסה הציונית של דוד בן-גוריון. בספרו "משיחיות וממלכתיות" מצטט אוחנה את בן-גוריון, האומר "ישראל היא היצירה של האמונה המשיחית... אנו זקוקים לאמונה הזאת כדי להמשיך במאבק שלנו". הנה גיליתם של מי הציטוט בפתח למאמר הזה.

"משיחי" הפך לגידוף בימינו, תואר הפוסד מכל צורך בוויכוח ענייני. המשתמשים בו רואים בעצמם ציונים רציונליים וכיריביהם "משיחיים" מיסטיים הזויים. רק מי שילמד את שורשי הציונות והשקפות מנהיגיה יבין כי בלי משיחיות אין ציונות. ❖

ממשיכיו של הרצל כבר השתמשו במודע ובלהט גם בכיסופי הגאולה של היהודים. הם גייסו את המשיחיות, את התנ"ך ואת המסורת, כמי ששואב מבארות נפט עתיקות כדי לתדלק את המנוע הציוני. דוד בן-גוריון "החילוני" הסתמך על התנ"ך בפני ועדת פיל ולמד אותו כל חייו. בלי רעיון הגאולה המשיחי וכיסופי שיבת ציון - גם הציונות המדינית לא הייתה הופכת לתנועת השחרור של העם. ממש כשם שהעברית לא הייתה הופכת לשפת הדיבור אם